

H. Nagy Péter: *Költészet és szövegköziség. Verstechnológiai paradigma-váltás a 20. század végi magyar lírában*. Komárom: Selye János Egyetem Tanárképző Kar, 2021. ISBN 978-80-8122-386-0.

Molnár Bálint

H. Nagy Péter *Költészet és szövegköziség* című monográfiája a Selye János Egyetem Tanárképző Karának gondozásában jelent meg 2021 nyarán. A könyv formai szempontból egy picit eltér a megszokott egyetemi kiadványoktól, ami már első ránézésre is felerősíti a produkció autentikus jellegét. A frontborítón elhelyezett egyetemi logó beolvasztása a környezet színvilágába ugyanerről tanúskodik, hangsúlyossá teszi a kiadvány egyediségét. (Ez a megoldás egyébként magában intermediális utalás is, hiszen hasonlókkal a filmek világában találkozhatunk lép-ten-nyomon.) Ha belelapozunk a kötetbe, azonnal feltűnik a tördelés professzionális színvonala (Bartal Mária munkája), és ha szemügyre vesszük a bellapokat, akkor nem találunk szinte egyetlen hibát sem, ami a kivitelezők munkáját dicséri (a szerkesztés Keserű Józsefnek köszönhető). A szakkiadvány adatállományát két hozzáértő recenzens feltüntetése teszi teljessé, Mekis D. János és Németh Zoltán tevékenysége ugyancsak a szakmai minőség színönimája.

H. Nagy könyvének alcíme arra irányítja a figyelmet, hogy problémacentrikus, történeti-elméleti monográfiával állunk szemben. A *Verstechnológiai paradigma-váltás a 20. század végi magyar lírában* megjelölés egyféléül egy kittleri fogalmat (vö. irodalomtechnológia) és egy tudományelméleti fogalmat (vö. Thomas S. Kuhn: *A tudományos forradalmak szerkezete*) kapcsol össze, ami azt sejteti, hogy a könyv látásmódja beilleszthető az utóbbi évek elméleti-kulturális kontextusába. A recepcióesztétika utáni médiaelméleti fordulat ugyanis lehetővé tette, hogy az irodalmat is olyan kulturális közegek konfigurációjaként vizsgáljuk, melyek megváltoztatták a szövegekhez való hozzáférésünk szakmai és mindennapi gyakorlatát. (Erről az utóbbiról, a filológiai munka átértékelődéséről a *Metafilológia 1.* és a *Metafilológia 2.* című kiadványok alapján tájékozódhatunk. Mindkettő az Általános Irodalomtudományi Kutatócsoport tevékenységéhez, konkrétan pedig Kulcsár Szabó Ernő tanítványi köréhez kapcsolódik, melyhez H. Nagy is több szállal kötődik.)

A *Költészet és szövegköziség* a 20. század közepén kibontakozó experimentális költészet felől veti fel a költészet pozíciójára vonatkozó kérdést, ami a szerző szerint elsősorban a költői kép létmódját érintette. Eszerint a versek anyagisága egyrészt az idézésben láthatóvá tett emlékezet, másrészt pedig a konkrét kép elterjedésének irányába mozdult el, s ennek köszönhetően a lírai alkotásmódok egy jelentős részében ez a technológia a nyelv kommunikatív anyagtalanságával egyenrangú mediális komponenssé lépett elő. A monográfia erre a kettőségre koncentrált, a szóba kerülő verstechnikákat a *szövegköziség* és a *képi jelentésátvitel* szempontjából elemzi nagy hatékonysággal. Mindezt H. Nagy már az előszóban világossá teszi, Radnóti *Erőltetett menet* című klasszikus darabjának szoros interpretációjával mutatja be, hogy a szövegköziség hangsúlyozása együtt jár az optikai értelemben vett képi jelleg felerősödésével, majd a vizualitás irányába történő

elmozdulást Papp Tibor *Gyűrű – 20* című alkotásának intermediális elemzésével demonstrálja.

A könyv tehát egy olyan jellegű paradigmaticus változást jár körül a '70-es évektől napjainkig tartó költészeti folyamatokban, amelyre az oktatás különböző szintjein kevesebb figyelem irányult, mégis döntően befolyásolja a moderniségről és a posztmodernitásról kialakítható képet. Domonkos István *Kormányeltörésben* című poémájának elemzése meggyőzően mutatja be, hogy az avantgárd innovációja az 1970-es években milyen kérdésirányokkal társulva hozott létre egy, a modernség záróhorizontjára jellemző verstechnikát. A *Kormányeltörésben* értelmezése közben ugyanakkor az is felvetődik, hogy ez a lírai horizontváltás miképpen rendezte át a szerelmi költészet hagyományát és elvárásrendszerét. Majd Szombathy Bálint *Szerelmesek és más idegenek* című kötete a perszonizmus magyar változataként, Zalán Tibor és *néhány akvarellje* pedig egy kettős, avantgárd utáni horizontot mozgósító megszólalásmódként értelmezhető a szerző által felvázolt kontextusban. Ehhez a fejleményhez kapcsolódik a negyedik fejezet, melyben Zalán Tibor *A. E. a halhatatlanok esélytelenségéről* című verse után Juhász R. József műveinek segítségével látunk rá a '80-as évek avantgárd expanziójára.

A könyv ötödik fejezete az 1982-ben megjelent *Ver(s)ziók* című antológiával foglalkozik részletesen, a hatodik fejezet pedig Zalán Tibor *Opus N³: Koga* című könyvét elemzi aprólékosan. A következő fejezet Juhász R. József *van még szalámi!* című könyvének intertextuális és intermediális olvasatára vállalkozik (példaértékű) recepcióelemzési keretben, a nyolcadik és a kilencedik fejezetben pedig a költészeti múlttal létesíthető hosszmenti dialógusok összetettségére találunk példákat Kovács András Ferenc egy-egy verséből kiindulva. A tizedik fejezet a modern líra egyik jelentékeny műfajának, a katalógusversnek a továbbélését vizsgálja Kovács András Ferenc, Tözsér Árpád és Orbán János Dénes versei alapján. A monográfia tizenegyedik fejezete a kortárs líra egyik legproduktívabb korpuszát, Vida Gergely költészetét elemzi az addigi kontextusok felhasználásával, a szerző *Horror klasszikusok* című kötete kapcsán a lírai adaptációs technikára összpontosítva.

H. Nagy koncepciója összességében kijelöl egy olyan megközelítési útvonalat, amely alapján jól láthatók a kép- és szöveghasználati jellegzetességek adott korszakra jellemző líratechnikai fejleményei. Az utószó kitér továbbá arra is, hogy a '70-es évek költészetében jelentős szerepet játszottak a közvetlen vallomásosság poétikájának megújítását célzó kísérletek. Először Juhász Ferenc klasszikus alkotására, *A szarvassá változott fiú kiáltozása a titkok kapujából* című kompozíciójára utal, majd Orbán János Dénes *Páthosz temetése* című posztmodern halotti beszédét idézi fel. H. Nagy szerint a két művet egy korszak választja el egymástól. És éppen ezt az átmenetet tette vizsgálat tárgyává maga a könyv. A hátlapszöveg ezt expliciten is megfogalmazza: „Az interpretációs sorozatban kínált távlat ezért alkalmas lehet arra, hogy a költészeti képhasználat reflektált átgondolására késztesen egy olyan fordulat körülírása mentén, amely évtizedekkel ezelőtt újrapozícionálta a vers kultúráját.” A monográfia a szakmai diskurzus részeként elismerésre számíthat, ugyanakkor egyetemi segédanyagként is megállja a helyét.